

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם
באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף
(משמאל לימין): # 41670658 *
לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות:
a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה
וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים
להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה".
הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים,
קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.
מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד
הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך
בביתך ובבלכתך בדרך.

עבודה זרה דף ט"ו

טעימות

עם הרב אברהם משה הלוי רוט
a0527652027@gmail.com להערות והוספות:

זיאולוגיה | ידע שור קונהו

בדף שלנו אנו לומדים על טבע הבהמה, שכאשר שומעת
את קול הבעלים היא מתחילה לצעוד. יתירה מכך, לכשנעניין
בדבר נמצא שהטבע הזה הוא "פסיק רישיה", תוצאה
מוכרחת וברורה. שהרי אם לא היה זה "פסיק רישיה" לא
היו הבעלים עוברים משום מחמר, כי לא מדובר כאן כשהוא
מתכווין לחמר אלא שהבהמה צעדה מאליה מחמת קולו
וניחא לו בזה בגלל שהלקוח ביקש לראות את צעידתה, ולכן
אילו לא היה כאן "פסיק רישיה" לא היה מקום לייחס את
צעידתה אל הבעלים, כיון ש"אינם מתכוונים" כלל להצמיד
אותה.

המשמעת של הבהמה לבעליה כל כך מוכרחת וישירה עד
שהיא נחשבת ל"משיכה", כאילו הבעלים מושך אותה בידיו,
כמו שלמדנו בקידושין כב, ב לגבי קניין משיכה בבהמה שזה
נעשה ע"י "קורא לה והיא באה", ומבארת שם הגמרא שלגבי
קניין עבד כנעני במשיכה לא מועיל "קורא לו והוא בא", כי
**"בהמה - אדעתא דמרה אזלה, עבד - אדעתיה דנפשיה
קאזיל"**.

לקח | נמשכנו אחריו כבהמה!

הקב"ה תובע מאיתנו ללמוד מהבהמה את התכונה הזו
של ציות לקול בעליה בתמימות ובלא פקפוק, כמו שכתוב
בישעיה א, ג "יִדְעֵה שׁוֹר קִנְהוּ וְחֲמוֹר אֲבוֹס בְּעֻלּוֹ, וְשׂוֹרָאֵל לֹא
יִדְעֵה, עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן".

הבית הלוי בפרשת לך לך מאריך בכך שגדר מצוות התמימות
והיה תמים! "תמים תהיה!" הוא שיקבל על עצמו לעשות
גם מבלי שידע הטעם.

"והנה הכתוב אומר 'אדם ובהמה תושיע ה' ואיתא במדרש
אע"פ שאדם אנחנו - **נמשכנו אחריו כבהמה**, ועיין במס'
חולין דף ה' 'אלו בני אדם שהם ערומים בדעת **ומשימים
עצמם כבהמה**...' פירוש, אע"פ שאדם אנחנו ומכירים אנחנו
מה חובתנו ומה יפה וטוב לנו לעשות רצונו יתברך, אעפ"כ
נמשכנו אחריו כבהמה בלא שום צירוף דעת עצמינו רק
בשביל ציוויך ואדעתא דידך קעבידנא"

ויש לציין עוד לדברי חז"ל גבי תקיעת שופר "למה אנו
תוקעים בקרנות? לומר: החשיבנו כאילו אנו **גועים לפניך
כבהמה**... היינו בתמימות פשוטה, בלא מליצות מילים ועומק
שפה... רק צועקים ונמשכים אליך בכמיהה... כאילו תערוג
על אפיקי מים!

המשמעת הבהמה לבעליה מוכרחת וישירה עד שהיא נחשבת ל"משיכה"

חיזוק | כבהמות הייתי עמך

מלבד תכונת הצייתנות, עלינו ללמוד מהבהמה גם את תכונת
הביטחון. היא סומכת על אדוניה שידאג לה לכל מחסורה
ואיננה מבקשת "לסייע" לו, בנאות דשא ירביצני על מי
מנוחות ינהלני.

דוד המלך ע"ה במזמור עג מדמה את הליכתו בתמימות
אחרי ה' להליכת הבהמות אחרי אדוניהן **"וְאֲנִי בְעֵר וְלֹא אֲדַע
בְּהִמּוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ: וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ אֲחֻזָּת בִּיד יְמִינִי: בְּעֻצְתְּךָ
תִּנְחַנְחִי וְאַחֵר כְּבוֹד תִּקְחֵנִי"**. כלומר, סמכתי עליך לגמרי, כמו
בהמה אחרי אדוניה, ובזכות זאת "אחזת ביד ימיני, בעצתך
תנחני ואחר כבוד תקחני".

אנו צריכים להרגיש כמו ילד שאביו אוחז בידו ("אחזת ביד
ימיני") ומוליך אותו אל ביתם החמים, הוא אינו חושש ודואג
מכך שאינו יודע את הדרך לביתו, כי הרי אביו אוחז בידו
ומוליכו למקום טוב מאד "אחר כבוד תקחני".

זווית אישית | הפסוק שנפתח ראשון...

זקני הצדיק **רבי אריה לוי זצ"ל** היה שגור על לשונו הפסוקים

עלון טעימות מיסודה של אגודת **"לוחמי הדף"** לחיזוק ועידוד עמידה באתגרי לימוד הדף היומי. מרגיש בודד
במערכה? מנסה לעמוד בקצב ולא מצליח? הצטרף אלינו, איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק! להצטרפות
לקבוצות השונות של "לוחמי הדף" צור קשר במספר 054-824-9119

קושיה | איך מתקיים "קורא לה והיא באה" כשאינה מכירה את קולו

בגמרא שלנו מבואר שהבהמה מצייתת רק לקולו של בעליה, ולכן כשהמוכר הוא תגר אין חשש כזה כי "לא ידעה לקליה דאזלא מחמתיה".

ויש להקשות, אם כן, איך הקונה יכול לקנות את הבהמה במשיכה ע"י "קורא לה והיא באה" שנחשב שהיא נמשכת אחריו מאליה, "אדעתא דמרה אזלא", הרי היא כלל לא מכירה את קולו של הקונה!

וצריך לומר, שכאשר אומרים לה "בואי", היא עושה זאת גם בלי לזהות את הקול, אבל כשהיא מזהה את קול בעליה היא מתחילה לצעוד **גם בלי שהוא ציווה עליה ללכת** אלא רק שוחח בתמימות עם הלקוח.

זיאלוגיה | איך בהמה "יודעת" מה אומרים לה

הרי לנו דבר מעניין: הבהמה מבינה את דברי האדם, האם הוא מצווה עליה לצעוד (שבזה מצייתת גם למי שאינו מוכר לה) או משוחח בעלמא (שבזה מגיבה רק לקול בעליה).

וכי כל הבהמות תלמידותיה של אתון בלעם? איך זה פועל? **כנראה שהבהמה יודעת "להבין" על ידי רגישותה לזיהוי טון הדיבור, הלחץ, הווליום, וכו'.**

היסטוריה | סערת הסוס "הנס החכם"

על רגישותם של בעלי החיים לסימנים קלים בשפתם והתנהגותם של אדוניהם, התוודע המדע "בזכות" הסוס המפורסם **הנס החכם**. הנס החכם, היה סוס שחי בגרמניה בסביבות שנת תרנ"ז והתפרסם ב" יכולתו האינטלקטואלית" יוצאת הדופן לענות נכונה על שאלות אריתמטיות. בעליו של הנס, וילהלם פון אוסטן, אימן אותו להקיש בפרסתו בתגובה לשאלות שהתשובה עליהן הייתה מספר, ומספר ההקשות אותן הקיש הנס היה התשובה המבוקשת.

הפילוסוף-פסיכולוג קארל שטומפף כינס ועדה של 13 מדענים בולטים על מנת לבחון את הטענות בדבר כשיריו של הנס. לאחר שהסוס הצליח בבדיקות המדוקדקות שערכה הוועדה, הועברה הבדיקה לפסיכולוג אוסקר פונגסט.

הללו "ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני..." וכמו שסיפר לצאצאיו בצוואתו:

"תמיד היתה מגמתי להשריש בלבי אמונה חזקה בהשגחה פרטית, כמה שירמיה הנביא אמר 'גדול העצה וכו' אשר עניך פקוחות על דרכי בני אדם וכו' ודוד המלך עה"ש אמר 'משמים הביט ה' ראה את כל בני אדם' אתה ידעת שבתי וקומי' ואליהו הנביא אמר 'כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה'. התאמצתי תמיד להשריש בלבי מידת הבטחון לפי מיעוט שכלי, **בייחוד {שיננתי} הפסוק "ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני וכו' בעצתך תנחני הורני ד' דרכך וכו'..."**

בנו, **זקני רבי שמחה שלמה זצ"ל**, המשיך אחריו במנהג זה. בשנת תשמ"א, כאשר היה בלונדון לאיסוף כספים עבור ישיבת 'נאות אריה', והיה מטולטל ומתדפק על הדלתות מתוך בושה וצער, וגם לא נחל הצלחה גדולה בעקבות עדינותו ובושתו הטבעית, בתקופה זו תיאר במכתבו לסבתא הרבנית זהבה גולדה ע"ה איך מקפיד ללכת בדרך אביו הגדול:

"...אני חוזר כל הזמן על הפסוקים שהיו שגורים בפי אבינו זצ"ל ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני, בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני" ואני מרגיש בחוש השגחה פרטית על כל צד ושעל..."

הרי לנו שכאשר אנו מוסרים עצמנו לקב"ה בתמימות, לילך אחריו כבהמות, בלא פקפוק והרהור, בזה אנו מעוררים עליו השגחה פרטית מיוחדת השמורה לבוטחים בה' באמת.

והנה, **כשנה לאחר פטירתו של סבא זצ"ל** זכינו ללידת בנו היקר שמחה שלמה הלוי נ"י. כאשר נכנסה אשתי תחי' לחדר הלידה, ביקשתי להתפלל אל ה' ולקרוא אליו בחוזקה, אך מחמת גודל המהומה שבליבי נבוכו עשתונותי ואין בפי מילה, אמרתי לעצמי אפתח ספר תהלים, ואקרא בפרק שיקרה ה' לפני.

מה מאד התרגשתי, וחלחלה אחזתני, כאשר נפתח לי הספר בפרק עג בפסוקים הללו: **וְאֲנִי בָּעֵר וְלֹא אָדַע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ: וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ אַחֲזֶת בְּיַד יְמִינִי: בְּעֶצְתְּךָ תִּנְחָנִי וְאַחֲרֵי כָבוֹד תִּקְחָנִי:**

שכן פסוקים הללו היו שגורים על לשונם של עטרת ראשונו רבי אריה זצוק"ל ושל בנו סבא רש"ש זצ"ל, ותדיר היו ממלמלים אותם בכל עת קושי או חשש, כפי שסיפרתי למעלה. הרגשתי בזה רמז משמיים שזכותם של זקני הצדיקים שאני זוכה לעסוק מעט בתורתם עומדת לי ולביתי.

בחודשים האחרונים לחיי זקני זצ"ל, כאשר זכיתי לעמוד לפניו הרבה, היה מרבה לברך אותי שאזכה לבן נוסף בקלות ובנחת ולגדלו "לעבודתך וליראתך"... ומאז ראיתי בחוש איך תפילותיו וברכותיו מלוות אותנו למעלה מדרך הטבע. ברוך שומע תפילת עבדיו הצדיקים.

מהדף לפרשה | לדבר אל הסלע ולא להכותו

והנה בפרשת חוקת אנו מוצאים את התביעה על משה רבינו שהיכה את הסלע במקום לדבר עימו. והפלא הוא שהרי **בשנה הראשונה** לאחר שייצאו ממצרים ציווה הקב"ה על משה להכות את הצור בשביל להוציא ממנו מים, ואילו **לאחר ארבעים שנה**, בפרשתנו, ציווה הקב"ה אל משה לדבר אל הסלע ולא להכותו, וצריך להבין החילוק בין אז לעכשיו.

ביאר דו"ז גאון יעקב הגר"י **לוי זצ"ל**, שדרך הוצאת המים מן הסלע, מרמז על הדרך לחנך ולהשפיע על ה'סלע' – לב האבן שבקרבו ולהפכו למעיין חי שופע מי תורה.

כאשר יצאו בני ישראל ממצרים היו מדוכאים וכפופי קומה מעול השעבוד, [כמוש"כ האבן עזרא שלכך לא היה ביכולתם להלחם במצרים על ים סוף], והיו יכולים לסבול עול שעבוד הקב"ה שכופה אותם לעבודתו, כי טוב לנו עבוד את ה' ממותנו במצרים, ושמחה להם להיות עבדי ה' במקום עבדי פרעה, ומאידך גיסא לא היה ליבם פנוי ואזנם קשובה לשמוע תוכחת דברים ולהתעורר מזה, בחינת 'בדברים לא יוסר עבד', שהרי אפילו כשבישרום על הגאולה 'לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה', ולכן היתה דרך התוכחה ביד חזקה, בחינת 'והכת בצור ויצאו ממנו מים'.

אבל **לאחר ארבעים שנה גדל דור צעיר**, שלא עבר את השעבוד ואדרבה גדל כבני מלכים מעונוגים מוקף בענני כבוד ואוכל לחם אבירים, עולה ומתעלה בחכמת התורה מפי משה רבינו, רואה ניסים גלויים מול עיניו עשרות שנים, ירידת המן, קרינת עור פני משה, עמוד האש, וכו'. דור כזה, כבר אי אפשר לייסרו בשוטים, כי הוא לא יסבול עול השעבוד, בחינת מכה בנו גדול, ומאידך ליבו פנוי ואזניו כרויות לשמוע ולהשכיל, כי אינו מטורף מן השעבוד. **בדור כזה צריך 'לדבר אל הסלע'**, בשפה נעימה ורכה למשוך אותו להתעורר מעצמו ולהמיר לב האבן בנביעת מים חיים. לכן נתבע משה על שהכה את הסלע במקום לדבר עמו, כי בדור כזה **אי אפשר להשפיע עליו במקל** כמו על הדורות הקודמים, אלא צריך לקחתו בדברים דוקא. עד כאן דברי דודי זקני הגאון זצ"ל.

זהו ממש כמו שהסברנו **לגבי ההבדל בין חמור לסייח**. הסייח – מפונק ומעודן, אי אפשר לדבר איתו באמצעות מכות המרדע, הוא זקוק לדיבור ושיחה נעימה. אבל החמור, הוא "בעל ניסיון" כבר קיבל בימי חיי מכות רבות, הוא לא יתמוטט או יברח בגלל כמה מכות ממריצות.

וכן מאידך גיסא, הסייח – עדיין אין דעתו קצרה מלהתענג ולהימשך אל שיחה נעימה, שהרי הוא רגיל בשעשועים ומנוחה, אבל החמור – לאחר שנים של קוצר רוח ועבודה קשה, איננו מתרגש מאיזה שיר נעים, בדברים לא יוסר עבד, הוא "מקשיב" רק למכות המרדע...

לאחר מספר רב של ניסויים, גילה פונגסט כי הסוס הצליח לענות נכונה גם כאשר השואל לא היה פון אוסטון, וכך שלל את האפשרות של מעשה רמייה. עם זאת, התגלה כי הסוס עונה נכונה רק כאשר השואל יודע מראש מהי התשובה הנכונה, והסוס יכול לראותו...

פונגסט המשיך ובדק את התנהגות השואל, וגילה כי כאשר מניית ההקשות של הסוס התקרבה לתשובה המבוקשת, הפכו הבעות הפנים ויציבת הגוף של השואל למתוחות יותר, והתרפו כאשר הקיש הסוס את הנקישה האחרונה, ה"נכונה". **שינוי זה אצל השואל אותה לסוס להפסיק לנקוש**. ההסבר שהתקבל ליכולת זו אצל הסוס הוא **שהתקשורת החברתית בקרב סוסים תלויה בין השאר ביכולת להבחין בסימנים גופניים קלים, כגון שינויי יציבה, יכולת שאפשרה להנס להבחין בסימנים הלא-רצוניים של פון אוסטון**.

פונגסט הוכיח כי למעשה הנס לא ניחן בכישרון מתמטי, אלא הגיב לסימנים לא-רצוניים בשפת הגוף של השואל, שהשואל כלל לא היה מודע להם. תוצאות המחקר פורסמו והתופעה שהתגלתה זכתה מאז לכינוי **אפקט הנס החכם**.

התבוננות | מדוע דוקא החמורים הקטנים מהלכים אחרי שיחה נאה

והנה, בסוגיא שלנו אנו מוצאים את ה"סייחין" החמורים הצעירים שאין עושין בהם מלאכה. מדוע חמור צעיר נקרא "סייח"? אומרת הגמרא בבבא בתרא עח, ב "אמאי קרי ליה סייח? שמהלך אחר שיחה נאה" ופירש הרשב"ם "שמהלך אחר סיחה נאה - בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ, אבל זקן צריך מרדע", וברבינו גרשום ביאר שאם משורר אדם לפניו הולך אחריו ברצון.

הרי לנו דבר מעניין: התמימות של החמור היא בעיקר כשהוא צעיר, בתקופה זו מספיק שקוראים לו בנחת וברמיזה או אפילו בשירה נעימה והוא מזדרז לציית, אבל כשהוא גדול הוא נהיה חמור עיקש "זקן – צריך מרדע", כבר אי אפשר לדבר איתו בנחת וברמיזה, צריך לדבר איתו "בשפה שהוא מבין".

מאידך גיסא, יתכן לבאר גם להיפך: הסיבה שאין משתמשים במרדע כלפי הסייח הצעיר, הוא משום שהוא **רגיש ועדין**, כפי שמבואר בסוגיא שלנו **שלכן אין עושין בהן מלאכה**, הוא עדיין מפונק ורך, מתגלגל כל היום במרעה ומתחמם לו מקרני השמש הנעימות... הוא לא יכול לסבול מכות מרדע, אין ברירה אלא לדבר עימו בנעימות ולמשוך אותו בשירה. אבל החמור הזקן, כבר ידע סבל ומכאוב, מאחוריו שנים רבות של נשיאת משאות כבדים בדרכים עקלקלות, אפילו בשעת מנוחתו המשא לא יורד ממנו "רובץ בין המשפתיים", **איתו לא צריך לדבר ב"פוצי מוצי"** אפשר להשתמש במרדע, הוא לא יתמוטט מזה...

למדנות | האם מותר לגוי לשכב עם מעוברת

רש"י בתחילת הסוגיא מבאר מדוע אסור למכור בהמה לנכרים החשודים על הרביעה "איכא משום לפני עור לא תתן מכשול, דבני נח נצטוו על הרביעה דכתיב "והיו לבשר אחד" [-שזרע יוצא מהם, שנעשה בשר האם והאב אחד בו. לשון רש"י בסנהדרין] יצאו בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד".

ויש להתבונן אם כן **מדוע לא נאסרו בני נח לבוא על אשה עקרה, זקנה או מעוברת**, שהרי אי אפשר לקיים בהן "והיו לבשר אחד". [ובשלמא לגבי בני ישראל כתבו הקדמונים שבכל ביאה נבראים נשמות קדושות, וכאשר יגיעו לגן עדן יראו את כל המוני הנשמות שנולדו מהם וישאלו "מי ילד לי את אלה". אבל אצל הגויים לא שייך דבר זה].

אך נראה דדרשת חז"ל אינה סותרת לפשט הכתוב "והיו לבשר אחד – האיש ואשתו", אלא היא התוצאה מזה. כלומר, **שעל ידי שיכולים האיש ואשתו להיעשות לבשר אחד, יכול לצאת מהם זרע משותף וממוזג משני הוריו**.

הטעם שאדם ובהמה לא יכולים להוליד וולד הוא מפני שבביאתם זה על זה אינם יכולים להיעשות בשר אחד, אין בהם התאחדות והתמזגות וממילא לא יכול להיווצר מהם וולד משותף.

לפי זה אתי שפיר, שגם הבא על אשה שאינה בת בנים, מכל מקום יכול לקיים בה "והיו לבשר אחד", דמה שאינה יולדת זה מסיבה צדדית, אבל מצד הביאה עצמה **יש כאן התאחדות גמורה**, משא"כ לגבי בהמה שמה שאינה יולדת מן האדם הוא משום שאין יכול להתקיים בה והיו לבשר אחד.

וראה עוד מה שיתבאר לקמן בעז"ה ("טעימות" לדף כד) לגבי החילוק בין הבא על אשה מעוברת, שאין ביאתו מתייחסת לעובר, לבין הרובע בהמה מעוברת שנחשב גם עובר כנרבע.

זוגיות | ילד – קושי או הזדמנות?

יש **זוגות צעירים** שחוששים שכאשר יולד להם ילד, הם **"יפסידו את השנה ראשונה"**... לא יוכלו לשמוח ולהשתעשע יחד, לא יהיה להם פנאי להעמיק את ההיכרות שלהם, וכו' וכו'.

הם מבקשים להם היתרים לדחות את העונג הגדול של קיום מצוות "פרו ורבו".

אבל כאן אנו לומדים שאדרבה, **כיצד איש ואשתו נעשים "בשר אחד"? על ידי שנולדים להם ילדים משותפים**. "ילד" זה פרויקט משותף להוריו, הוא מבטא את האחדות

חינוך | דור של 'סייחים' צריך למושכו בשיחה נאה

הדור הקודם היה דור שלא נבהל מקשיים, הם חוו על בשרם מה הם קשיים אמיתיים, הם עברו התמודדות עם מלאכי חבלה אכזריים, הם **לא נבהלו מקצת "מכות"...** מאידך גיסא, **לא היה ליבם פנוי ל"פוצי מוצי"**, דיבורים מושכי לב מתקתקים, הם היו טרודים, יגעים ועמלים במשא הכבד שעל שכמם.

אבל דורנו הוא **דור של "סייחים"**. דור מפונק ורגיש, שמצד אחד לא מכיר את שנות השיעבוד והקושי בארצות הגולה, ומאידך גיסא ליבו רחב לשמוע דברי חיזוק והתרוממות מרתקים ומושכי לב. בדור כזה אי אפשר להשתמש במרדע אלא בעזרת שיחה נאה.

שמעתי **ממו"ר הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל** שאם אדם מנסה לחבוט בתרנגולת עם מחבט על מנת לנער ממנה את העפר שבנוצותיה – לא יצליח כלל, אבל אם התרנגולת מעצמה תתעורר לפרוש כנפיה ולנענעם – מיד כל העפר חולף פורח. כך גם בחינוך אי אפשר 'לנער' בכוח, **צריך לגרום 'לתרנגולת' לנער את עצמה**.

ויש להתבונן, **איך עונשי הגוף הולכים ופוחתים מדור לדור**, שהרי גם לאחר שגלתה סנהדרין עדיין היו עונשים מיתה ומלקות כפי הצורך, והרא"ש פסק על המגדף לחתוך רוב לשונו ועל אלמנה שזינתה עם עכו"ם לחתוך חוטמה לשחת פניה, ור"י בן הרא"ש הורה לחתוך שתי ידיו למכה לדיין והרגו, אמנם לאחר תקופת הראשונים כבר לא השתמשו כל כך בעונשי גוף, אחר שראו שמביא לידי מרידה, כמו שכתב בשו"ת מהר"ם לובלין מה שאירע בימי חורפו אצל הגאון מהר"ר שכנא שהתיר לנקר שני עיניו של איש רע מעללים, ואחר שעשו לו כל אלה המיר דתו ונשא עכו"ם אחת, והיה הוא ובניו מרעים כל ימיהם לישראל.

ואח"כ הפסיקו מלנדות את החוטאים, ועדיין היו מלקים ומעמידים אל עמוד הקלון בחצר ביהכנ"ס, ואח"כ נפסק גם זה, ועדיין היו מכים תינוקות של בית רבן הכאות נמרצות... עד שראו שהדורות פוחתים וגם הקטנים יכולים לבוא לידי מרדות ופסקו גם מכך..

ואפילו תעניות שהזכירו הפוסקים להתענות על החטאים, הסכימו כל חכמי ישראל בלא יוצא מן הכלל שבדורנו לא יעשו כן, כי ירדה חולשה לעולם, ואין הכוונה לחולשת הגוף שאיננו חלשים ממאה שנים לפנינו, אלא לחולשת הנפש שאינה יכולה לסבול השעבוד וההכרח, וכמו שכתב הגרמ"י זצ"ל שככל שהדורות מתמעטים והולכים כך יותר אי אפשר להשפיע בתקיפות ובמקל חובלים, אלא במתק שפתים ואהבה גדולה.

הרי אין שם ציווי או איסור אלא נתינת טעם "למען ינוח שורך וחמורך".

ונראה לבאר עפ"י **דברי הב"ה הנודעים** שכאשר התורה אומרת "למען ידעו דורותיכם", "למען תזכרו" או "למען תהיה תורת ה' בפיך", אין זה טעם בעלמא אלא חיוב לקיים תכלית המצוה, לבוא לידי ידיעת הדורות או זכרון המצוות וכו'. ולכן כתב שצריך לכוון בזמן עשיית מצוות אלו לשם תכליתם, ויש אומרים שלשיטתו הוא לעיכובא.

לפי זה נמצא **שהמילה "למען" איננה טעם אלא תכלית המצווה**. וכשם שאנו מחוייבים לקיים את המצוות כך אנו מחוייבים להביאם לידי תכליתם. ממילא אתי שפיר שכאשר התורה אומרת שחלק מתכלית שביתת השבת הוא למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר, כלומר, שמתוך שלא תהא עוסק במלאכתך ממילא ינוחו הבהמות והעבדים, הרי יש כאן חיוב לקיים תכלית זו.

ומה מאד נפלא הדבר שהב"ה לשיטתו כתב בתחילת הלכות שבת סימן רמב שהטעם לזה שבשבת פשיטא דאסור לנהוג "כולו לה" כמו ביום טוב לרבי אליעזר **"דהא בשבת כתיב 'למען ינוח' ואין זה נייח כשלא יאכל ולא ישתה בשבת"**, ולפום ריהטא זה פלא, אמנם הגמרא דורשת מלמען ינוח **שאין איסור** להעמיד את בהמתו על המרעה שתאכל כרצונה מפני דכתיב למען ינוח, ומה שאיננו מביא למנוחה אינו בכלל החיוב להשביתה, אבל מהיכי תיתי שיש **חיוב** שיהיו במנוחת אכילה ושתיה, עד שנוציא מכאן שהוא הדין האדם עצמו אסור לו לנהוג כמו ביו"ט כולו לה'.

אכן כנראה **הב"ה אזיל לשיטתו** ש"למען" הוא תכלית המחוייבת, ומכיון שהתורה אמרה "למען ינוח" הרי מבואר כאן שצריכה שביתת השבת להביא את השובתים (בהמתו ועבדיו וכ"ש הוא בעצמו) לידי מנוחה. וממילא צריך לא די שקיים השביתה אלא צריך שיאכל וישתה, כדי לקיים את תכלית מצוות שביתת השבת.

יהלום | פירושו המפתיע של הרשב"א ב"למען ינוח שורך"

באופן נוסף נראה לבאר עפ"י דבריו המחודשים של הרשב"א בפירוש האגדות לברכות יב, ב. דהנה, כתוב בפסוק 'שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכור יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך'. בפשטות כתוב כאן שהטעם של אכילת מצה היא למען שנבוא מתוך זה לקיום מצות זכירת יציאת מצרים כל ימי חיינו.

ועפ"י זה הקשו לרשב"א לפי מ"ד שלעתיד לבוא לא תהיה חובת הזכרת יציאת מצרים אם כן מדוע לא תתבטל גם מצות אכילת מצה, הרי כל אכילת מצה אינה אלא למען תתקיים

וההתמזגות שלהם. הוא תורם הרבה להתקשרות של שניהם מאיש ואשה ל"הורים".

כך אנו מוצאים בבית כהן שמת בעלה שהיא חוזרת לבית אביה כנעוריה, אם לא נולד לה זרע מבעלה. אם יש לה ממנו ילד – כבר אינה נחשבת כחוזרת לבית אביה, שהרי ההתקשרות שלה עם בעלה הוא נצחי, גם לאחר מותו, שהרי יש להם ילד משותף, כבר התקיים בהם "והיו לבשר אחד"!

לשון הקודש | מה בין ניסיון להתנסות

בלשון המקרא משמש "ניסיון" במובן של "בחינה" באמצעות פיתוי ודחיפה לצד לא טוב כדי לבחון האם הנבחן יעמוד בדעתו ויתגבר על הפיתוי או הקושי.

אבל בגמרא שלנו אנו מוצאים "ניסיון" במובן של "בדיקה" בלי שום העמדת פיתוי או קושי – פשוט לראות ולהתבונן איך הבהמה צועדת.

יש עוד משמעות למילה "ניסיון": וותק, אין חכם כבעל הניסיון. פתגם זה מופיע לראשונה אצל בעל העקידה (לפני כשש מאות שנה) ואח"כ בספרי המהר"ל ועוד רבים. כאן הכוונה "בעל ניסיון" למי שיש לו כבר וותק והיכרות עם הסיטואציה או המלאכה.

גם מקור המשמעות הזו היא מהסוגיא שלנו. אבל לא מהבבלי, אלא מהירושלמי... הראשונים מביאים את דעת הירושלמי שהסיבה שאסור למכור בהמה גסה לגויים משום ש"פעמים שמוכרה לו **לניסיון** והוא מחזירה לאחר שלושה ימים, ונמצא עובד עבודה בבהמתו של ישראל". כאן משמשת המילה "לניסיון" = להתנסות, להתחיל להשתמש בה ובכך להכיר אותה ולראות שהכל תקין.

מכאן מגיע ההבדל בשפה המדוברת בין 'ניסיון' ל'התנסות'. "אני רק מתנסה בעבודה החדשה" לעומת "הבה נעשה ניסיון". "ניסיון" – העמדת קושי או אתגר בחיים או במעבדת הניסוי, "התנסות" – יציאה לדרך ללא התחייבות על מנת לבדוק שהכל תקין. "בעל ניסיון" – בעל וותק שכבר עשה "כמה קילומטרים" בסיטואציה הזו והיא מוכרת לו היטב.

למדנות | איך ילפינן שביתת בהמתו מ"למען ינוח"

רש"י בסוגייתנו כותב שחיוב שביתת בהמתו נלמד מ"וכל בהמתך", אבל ראו ברבינו חננאל שהזכיר פסוק אחר "למען ינוח שורך וחמורך", וכן כתב הרמב"ם ועוד ראשונים.

ויש לעיין איך אפשר ללמוד חיוב שביתה מ"למען ינוח שורך"

זכירת יציאת מצרים.

בחלא להכיר איש כזה. אבל מה אעשה ואני מכיר את האיש יותר מה שאחרים מכירים, חפשתי ולא מצאתי בי מאומה. בכל זאת כאשר קראו לפני מאמר הזה, ירדתי הרבה דמעות, והרגשתי בלי כוונה איזה עידוד אשר דרוש לי בזמן האחרון לפי מצבי, ועיקר – כי אחרים מידידי קיבלו הרבה נחת בזה...”

וכן במכתב הזה, לאחר הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל: “...פגשתי אחדים שבאו על הקאנגרס... אם כי כתבתי לך כי אינני משתתף בשום מסיבה ואסיפה וכו' וכו', אמנם אני פורש את עצמי מהשתתפות... {אבל} עד כמה שאפשר למנוע את עצמי אפילו מביקורים שהייתי רגיל בהם, אשר אינם מביאים תועלת, מלבד מה שכוחותי לפעמים לא מרשים, כי הזמן קצר והמלאכה מרובה. **בכ"ז אם היו רבותי הקדושים חיים כהיום הייתי רץ אליהם תלתא פרסי בחלא אפילו בחצי הלילה...**”

ולא הבנתי הרי הביטוי “תלתא פרסאי בחלא” איננו נמצא בגמרא, אלא או “תלתא פרסי” או “פרסא בחלא”.

מה מאד שמחתי לראות שברבינו חננאל גרס “תלתא פרסי בחלא”!... כנראה על פי גירסא זו נקט רבי אריה את מליצתו.

נידון | האם יש חיוב “למשוך בחזרה” עצה שאינה הוגנת

בגמרא שלנו מבואר שמי שנכשל בטעות ב“לפני עיוור” ויכול לרוץ ולקחת את הכוס מידי הנזיר, חייב לעשות כן, ולתקן את אשר כמעט עיוות. לכן רבה רץ תלתא פרסאי בחלא בשביל לנסות להחזיר את המקח ולמנוע את המכשול.

ושמעתי **מאמאמו"ר הגאון שליט"א** להסתפק האם דין זה נאמר גם לגבי איסור “נתינת עצה שאינה הוגנת” שגם זה נלמד מהאי קרא ד“לפני עיוור לא תיתן מכשול”. מה הדין מי שבטעות נתן עצה שאינה הוגנת לחבירו האם מחוייב לרוץ אחריו תלתא פרסאי על מנת למנוע את המכשול.

דוגמא מצויה קצת: אחד מנוסעי האוטובוס שאל את שכיני לספסל לפני ירידתו באחת התחנות איזה אוטובוס הוא צריך לקחת בשביל להמשיך לעיר פלונית, והנה מיד אחרי שירד אותו נוסע, התבונן המייעץ שעצתו לא היתה הוגנת, כדאי לו לקחת אוטובוס אחר שיקצר את הנסיעה בשעתיים... האם יש לו חיוב לרדת מן האוטובוס ולחפש את אותו נוסע על מנת לתקן את עצתו? מדובר באופן שזה יגרום למייעץ עצמו הפסד גדול של זמן ארוך וכו'.

כע"ז יש מסתפקים לגבי איסור לשון הרע, עד כמה הוא מחוייב “למשוך את דבריו” בחזרה בכל מחיר. כגון מי שפרסם לשון הרע במאמר ששלח לעיתון, וכעת יכול למנוע את ההפצה על ידי שירכוש את כל הגליונות בעצמו... האם מחוייב לעשות כן. ויש להאריך עוד בזה.

השיב הרשב"א דבר נפלא מאד: מצאנו לשון דומה במצות השבת 'ששת ימים תעשה מעשיך ויום השביעי תשבות, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר' **וכי יתכן לומר שטעם מצות השבת היא בשביל שינוח השור והחמור? זוהי תכליתה של השבת?** אלא, ביאר הרשב"א, הכוונה להיפך: **“ולמען זה, שתשבות ביום השביעי, ינוח שורך וחמורך”** כדי שלא תבוא לידי ביטול מנוחת השבת. כך גם בעניין אכילת המצה, אין הכוונה שטעם מצות אכילת מצה הוא בשביל שנזכור את יציאת מצרים בכל יום, אלא להיפך – **למען זה שנקיים את מצות אכילת המצה עלינו לזכור את יציאת מצרים בכל יום,** כדי שעי"ז לא נשכח לקיים את מצות אכילת מצה בחג הפסח.

[כמובן שזה פלא גדול: כל השנה אנו זוכרים את יציאת מצרים כדי שלא נשכח לאכול מצה בליל הסדר! איך אפשר להבין דבר כזה? מוכרחים אנו לומר, שכאשר אנו זוכים לאכול מצה בליל הסדר, אנו באמת יוצאים שוב ממצרים, כמו שהאריכו המקובלים שבכל שנה מתרחשת עוד רובד של יציאה מקליפת מצרים. אם כן, זהו לילה קריטי מאד לכל השנה הקרובה, אם לא נזכור לצאת ממצרים הלילה, לא נוכל לצאת ממצרים עד לשנה הבאה. התורה מצווה אותנו לזכור בכל יום ויום את יציאת מצרים, על מנת שלא נשכח לצאת ממצרים בליל הסדר! בחג הפסח עושים מהרשב"א הזה 'מטעמים' גדולים].

עכ"פ למדנו מדברי הרשב"א ש“למען ינוח שורך וחמורך” איננו טעם ותכלית מצוות השביתה, אלא היא מצוה נוספת שלמען שתשבות בשבת אני מצווה שינוח שורך וחמורך. אם כן נסתלקה הקושיה מעיקרה, אין כאן “טעם” גרידא, אלא “חיוב נוסף” של שביתת בהמתו.

מליצת חכמים | תלתא פרסאי בחלא

בגמרא שלנו יש ב' לישונות האם רץ רבא תלתא פרסאי או פרסא בחלא. והנה, **במכתבי זקני הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל** (אשר עודם בכתב יד, מלאים במליצות וחידודים מדברי הכתובים וחז"ל) מצוי הביטוי “תלתא פרסאי בחלא”.

כגון במכתב הזה לאחר שהתפרסם עליו מאמר מלא שבחים: “...בדבר המאמר של הסופר הנכבד יקר ערך מר אהרן צייטלין הי"ו... אם כי כידוע לך כי לבי רחוק מאד מהפרסומים בעיתונים, כאשר השבתי לידידי ורעי בכנס לפני חמש שנים כאשר שמעתי התהלות עלי. כי לו הכרתי איש המעלה כזה {כפי שמתואר במאמר עליו עצמו...} **אז הלכתי תלתא פרסי**

את הנכרי באיסור.

פלא | מה עם הילד בעצמו?!

בית הוראה | לשלוח ילד למורה שחיה/נגינה נכרי

מצוי מאד שבחוגי השחיה נמצאים מדריכים שאינם שומרי תומ"צ. ויש להתפלא מדוע לא חששו משום האיסור "ללמדו ספר" אצל עכו"ם, משום "דמשכי ליה למינות". ובהערות מהדורות שוטנשטיין ציינו לדברי החכמת אדם שלפי"ז הוא הדין במלמד אפיקורס שאסור לשלוח אליו את הילד ללמוד ממנו אומנות, שמא ימשכהו למינות.

אם כן יש להתעורר מדוע אין נוהגים לחשוש בזה בחוגי שחיה וכדומה. אולי משום שיש מורא על המדריכים מההנהלה, שמזהירה אותם מלשוחח עם הילדים על נושאים אחרים מלבד השחיה או הנגינה. וצ"ע.

הגמרא אומרת שאסור לשלוח ילד ללמוד אומנות אצל הגוי, מבאר רש"י שזה מפני "דמשכי ליה למינות ועוד משום משכב זכור והן מוזהרין עליו דכתיב בדבק באשתו ולא בזכור".

הדברים מפליאים! וכי אם לא היה הנכרי מוזהר על משכב זכור לא היינו חוששים שיטמא את ילדי ישראל הטהורים?!

ואין לדחוק ולומר שמדובר בתינוק שאינו מבין מימינו לשמאלו (אשר גם זה צ"ע אם יש בזה מזור לשאלתנו), שהרי אמרינן דמשכי ליה למינות, הרי שהוא ילד בעל הבנה שיכול ללמוד אומנות וחכמה, וא"כ מדוע לא הזהירו מצד עצם הדבר שמכשילו ומטמאו בדברים מגונים ושפלים.

ואולי יש ללמוד מכאן את יסודו של הרב מפונביץ' שאיסור לפני עיוור מחשיב את המכשיל כעושה את האיסור בעצמו, ולכן בחר רש"י לומר את הטעם החמור יותר שהוא מכשיל

